

ZPĚVNÍKY TEPLICKÉHO LITERÁTSKÉHO BRATRSTVA ZE ŠESTNÁCTÉHO STOLETÍ

Jana Michlová

V nepoččetně sbírce rukopisů Knihovny Regionálního muzea v Teplicích jsou uloženy dva rukopisy, kterým byla věnována v závěru roku 2006 samostatná výstava. Jedná se o zpěvníky českého literátského sboru, které knihovna vlastní a které svým vznikem a uchováním zprostředkují obraz úrovně kulturního života obyvatel města Teplice druhé poloviny šestnáctého století.

Nejen v Teplicích ale v mnoha dalších českých městech hrála důležitou roli v kulturním a společenském životě literátská bratrstva (kůry, sbory). Byla to sdružení pro pěstování kostelního zpěvu. Vlivem husitství se ve větší míře na kostelním zpěvu počala podílet část věřících, zpěv sboru se dostával do rukou dobrovolníků. V tomto období byly naše země pod rozhodujícím vlivem reformace. Čechy se délkou a silou reformační kultury značně odlišily od vývoje soudobé Evropy. Členy těchto sborů se stávali hlavně vzdělaní měšťané, odtud pochází jejich název literáti. Za členy byli však přijímáni i prostší řemeslníci. Sbory byly organizovány cechovním způsobem. Správu bratrstva zabezpečovali volení starší. Byli voleni dva nebo čtyři z řad nejváženějších členů bratrstva a města. Vedle těchto starších byli voleni také každoročně kantoři, kteří měli na starosti správu kostelního zpěvu a zpravidla i městskou školu.

Přes značné rozšíření knihtisku v šestnáctém století se pro potřeby literátských sborů i nadále pořizovaly nádherné, bohatě zdobené rukopisné zpěvníky-graduály, kancionály. Jejich pořizování bylo nákladnou záležitostí a stalo se nejen otázkou reprezentace ale i nezbytností, neboť úroveň knihtisku a výroby papíru ještě nemohla zajistit tisk po všech stránkách tak objemných svazků. Na druhé straně tento fakt dovoloval vytvořit rukopis s individuálními znaky podle objednávky konkrétního sboru nebo jednotlivců, výzdoba listů nebyla omezována úrovní tehdejšího knihtisku.

K hudebně zajímavým, bohatě zdobeným kancionálům 16. století pro literátské kůry patří kancionály pražské dílny Jana Táborského z Klokotské Hory (1500–1572). Z řady dochovaných kancionálů můžeme jmenovat chrudimský (1530), svatovítský (1551), týnský (1559), čáslavský (1557), žlutický (1558), klatovský (1560), lounský (1562–1563), rybářovský (kostela sv. Kříže 1568), nově určených vodňanský a litoměřický (1543). V dílně Táborského byly napsány i oba

zpěvníky pro teplické literáty. Za pozornost stojí i osobnost Jana Táborského¹, víme, že navštěvoval přednášky o astronomii na pražské univerzitě, na Mělníku působil jako varhaník, působil jako vydavatel tištěných kancionálů (Miřínského, Bosáka). Věnoval se i skladatelské činnosti (34 písní). Známý jsou z mnohých zpěvníků jeho básně – akrostichy. Na sklonku života mu byl svěřen staroměstský orloj, o kterém Táborský podal písemnou zprávu, kde zanechal autoportrét (1570) a uvedl se jako knihpísař věku 70 let a monogram I/T, s kterým se shledáváme u textů a notace graduálů a kancionálů vzešlých z jeho dílny.

Literátské bratrstvo v Teplicích pečovalo o sborový zpěv vyznání podobojí pravděpodobně při kostele sv. Jana Křtitele. Kdy vzniklo přesně nevíme, ale určitě se jeho činnost rozvíjela po roce 1543, kdy teplické panství získal Volf z Vřesovic² a město hospodářsky a kulturně vzkvétalo a kdy si bratrstvo pro svou práci pořídilo oba zpěvníky. Graduál a mladší kancionál jsou jasnými doklady o existenci literátského bratrstva. Další prameny nehudebního charakteru nalezneme v městských knihách. Jedná se o odkazy v testamentech, kde podle zápisu např. sladovník Ondřej Melhuba³ a jeho manželka Ludmila věnovali 50 kop míšenských:

---

¹ O něm in: HEJNIC, TEIGE, PUDILOVÁ O mládí Jana Táborského není mnoho zpráv. Víme, že roku 1519 byl v Praze, jak vyplývá z jeho Zprávy o orloji staroměstském. „Druhé, že sem slyšel v mladosti mé 1519 leccí in astronomia od někdy mistra Pavla Příbrama...“. Z této poznámky, ze znalosti latiny a z mnoha dalších znalostí, které vyplývají z jeho mnohostranné činnosti, můžeme usuzovat, že Táborský získal ve svém mládí vyšší vzdělání. Pravděpodobně působil jako varhaník v Mělníku. Soudí se tak podle akrostichů v několika textech písní Táborského, jeden z akrostichů zní: „Jan Thaborský varhanik mjielnicky“. Varhanikem v Mělníku byl ve dvacátých letech šestnáctého století.

² Volf z Vřesovic (1532–1569) (o něm např. in: Hallwich, str. 135–204) majitel teplického panství od 1543, dále vlastnil Krupku, Kyšperk a hrad Doubravku. Pocházel ze značně rozvětveného rytířského rodu, který měl v erbů zlatý měsíc s rohy vzhůru obrácenými na modrém štítě. Během svého života dosáhl nejvyšších zemských úřadů a nashromáždil veliký majetek. Zastával funkce hejtmana pražského hradu, prezidenta komory, v roce 1543 byl královnou Annou jmenován podkomořím, v letech 1547–1569 zastával funkci nejvyššího písaře českého království. Od roku 1557 vedl komisi, která měla za úkol napravit zřízení zemské. Dílo této komise bylo 1564 vydáno jeho vlastním nákladem. Byl prapravnukem husitského hejtmana Jakoubka z Vřesovic, pocházel tedy z nekatolické rodiny. Volf sám však již byl vyznání katolického. Během stavovského odboje 1547 stál na straně císaře Ferdinand I., za což mu císař svou přízeň oplácel. Už byl majitelem panství Doubravská hora, když v roce 1543 koupil Teplice, a tak obě panství spojil v jedno. O tři léta později, roku 1546 koupil Kyšperk, Šejnov a Soběchleby, 1550 Oltářík, v roce 1551 Krupku a další vsi zakoupené v následujících letech byly z oblastí mimo severočeské území. Jeho první manželkou byla Kateřina z Maltic, která zemřela v listopadu roku 1545. Hned následujícího roku se Volf oženil znovu, jeho ženou se stala Voršíla z Veitmile († 1583). Z potomků měl Volf pouze čtyři dcery – Sabínu, Annu, Barboru a Magdalénu. Volf z Vřesovic zemřel 21. 3. 1569 a je pohřben v zámeckém kostele sv. Kříže, který dal vystavět (1568) při stavbě bylo použito zdivo ze zrušeného románského kláštera.

³ SOA v Litoměřicích – SOkA Teplice, Kniha ku kšaftův psaní, fol. 47r.

„...na knihy český, jestliže budou chtít koupiti pro rozmnožení cti a chvály pána boha a jména jeho svatého a k poctivosti jazyku našemu českému...“. Důraz na pořizování knih pro udržení českého jazyka mělo své opodstatnění. V pohraničním městě přibývalo obyvatel ze sousedních německých států. Ačkoliv městské knihy se v Teplicích začaly psát německy až od roku 1541, již z osmdesátých let 16. století máme zprávy, že musely být pořizovány překlady česky psaných listů do němčiny.

Dalšími zprávami dokládající činnost a existenci sboru je např. zápis o vlastnictví louky⁴ tzv. „literátské dědiny“ za Lesní branou a víme o existenci tzv. literátských register, jak se dokládá z dodatku testamentu literáta Jiříka Šitry⁵ „...odkázání toto do register nových literátských...“. Několik dalších zápisů dokládá odkazy ve prospěch literátů v městských knihách ještě koncem 16. století a na počátku 17. století.

Obsah obou rukopisů přináší doklady, že teplické literátské bratrstvo bylo utrakvistické. V graduálu je zachováno officium a sekvence o Českých mučednících, mistru Janu Husovi a Jeronýmovi⁶ a miniatury⁷ ve vnitřním poli iniciál s vyobrazením Upálení mistra Jana Husa a píseň⁸ v kancionálu O Swatem Mistru Janowi Husy mučedlniku Božim.

Jako první byl zhotoven graduál roku 1560. Obsahuje soubor modliteb zpívaných při mši církve vyznání podobojí. Svou výzdobou a rozsahem jejího doplňování v časovém horizontu šedesáti let a zachovalosti v neporušené podobě z doby protireformace zaujímá v souboru českých graduálů šestnáctého století vskutku pozoruhodné místo. Postupné doplnění prázdných ploch listů je známo i z jiných rukopisů, ale jedná se o jednotlivosti při porovnání.

Z ikonografického hlediska např. obsahuje zcela unikátní celostrannou iluminaci s námětem zpěvu sboru teplických českých literátů na rubu folia K IX (190). Zobrazuje dvacet jedna postav mužů, oděných do šatů španělského typu, shromážděných v architektonickém prostoru před pultíkem s otevřenou knihou na listech prozy O božím těle a s iniciálami WB a AP na okraji listů, stejně monogramy a tři další označují postavy, stojící nejbliže pultu.

Písmena označují pravděpodobně tzv. starší bratrstva, kteří měli dozor nad literátským bratrstvem a pořádkem. Podoba tváří nese snahu o vystižení konkrétních

---

⁴ Hallwich, H. Töplitz, str. 158–159.

⁵ Kniha ku kšaftův psaní, fol. 67v, 67r.

⁶ MS 1, fol. 50v, fol. 240r–243r.

⁷ MS 1, fol. 50v, MS 2, fol. 238r.

⁸ MS 2, fol. 238r.

lidí. Kterých měšťanů města Teplice? Graduál byl zhotoven roku 1560, jak dokládá uvedené vročení u vyobrazení znaku města a některých cechovních znamení. Ale porovnáním s většinou zobrazení v rukopisu vzbuzuje dojem, zda se nejedná o miniaturu doplněnou později na listy. Napovídá tomu snad i oděv španělského typu a dokládají to i jména vážených měšťanů, které můžeme s jistotou identifikovat pod monogramy: W(áclav) B(erounský), A(dam) P(ísecký) ad. Datování miniatury se tak posune téměř o třicet let – k roku 1590. V správě města stáli oba jmenovaní v letech 1586, kdy máme zprávu o městském písaři Adamu Píseckém až do 6. srpna 1590, kdy Václava Berounského majitel teplického panství sesadil z čela městské rady, jak dokládá tzv. Johnova kronika města Teplic. Uvedení jmen pouhými iniciálami lze vysvětlit účastí těchto měšťanů na vleklém sporu o tzv. právo várečné s majitelem teplického panství Radslavem Vchynským v letech 1585 až 1590. V regionálních pramenech a literatuře je spor obšírně citován např. Hallwich, str. 207–314. Václav Berounský nepřímou domněnkou sám stvrzuje zápisem na listu 86v knihy křaftů o vydědění své dcery Marie: „...když jsem v trestání JM pána mého s manželkou byl... mne v ničemž nelitovala... mému neštěstí a smrti se těšila...“.

Skupinový portrét sboru literátů v bohaté borduře listu doplňuje vyobrazení sv. Cecílie hrající na klávesový nástroj, symbolizující patronku hudby, spolu s iluminací teplického městského znaku hlavy sv. Jana Křtitele, patrona pramenů a medailonem profilu hlavy Krista se svatozáří.

Oba rukopisy ve výzdobě uvádějí řadu cechovních znaků mnohdy i jména či portréty teplických měšťanů, kteří si pokládali za čest, že se mohou podílet na zakoupení tak nákladných rukopisů a pamatovali i v testamentech částkou peněz, jak již bylo uvedeno.

Na výzdobě graduálu se podílel iluminátor Fabián Pulěř, pocházel z Ústí nad Labem, ale věhlasnou dílnu malířskou provozoval v Praze. Žlutický kancionál, Teplický graduál, Lounský graduál Jana Táborského (SOkA v Lounech, I G 9, 1561–1563) byly posledními zakázkami Fabiána Pulěře. Zpěvníky vznikly v rozmezí let 1558–1562. Umožňují tak přímé srovnání jednotlivých, téměř současných iluminací. Na malířské výzdobě spolupracovalo kromě samotného Fabiána Pulěře ještě několik dalších, méně schopných iluminátorů – pomocníků, jak je zřejmé z kolísající úrovně iluminací. Fabiánem Pulěřem je signována na horním okraji kazetového rámu iniciály jediná z větších iluminací – Soslání Ducha svatého na foliu G Xr, obdobná ve Žlutickém graduálu je signována na podlaze zobrazené scény. Na základě dalšího srovnání s některými signovanými iluminacemi v jiných graduálech se zdá pravděpodobné, že Fabián Pulěř se podílel v teplickém graduálu jen na několika málo nejkvalitnějších iluminacích. Mezi ně, přestože je

charakterizuje určitý schematismus, patří král David před Kristem trpitelem na foliu A Ir , Zvěstování pastýřům na foliu D VIv, Mojžiš před hořícím keřem na foliu I VIr. Pulěřovu lidskou postavu charakterizuje přirozenost, robustní stavba těla, perspektivní zkratky, složité polohy. Výjevy jsou zasazeny do panoramatických krajinných celků, ovlivněných podunajskou školou s modrozeleným atmosférickým zabarvením. Ostatní iluminace jsou dílem pomocníků, kteří více či méně stojí v blízkosti Fabiána Pulěře. Přestože přejímají jeho vyjadřovací prostředky, nedosahují jeho kvalit. Jejich postavy jsou protáhlé, nevýrazných tváří, afektovaných a nepřirozených šroubovitých pohybů. Krajinné celky nemají prostorový účin. Zřetelná je pasivní závislost na grafických předlohách, které jsou maximálně zjednodušeny. Po formální stránce je příznačné rozvolnění a rozpad formy. Ornamentální výzdoba na jedné straně čerpá z tradice české knižní malby od konce 15. století v přejaté podobě pozdně gotického akantu, fantastické a naturalistické květeny (motiv stolisté růže, orlíčku, vinné révy). Na straně druhé se uplatňují motivy italské renesance v podobě symetricky uspořádaných abstrahovaných listů akantu či vavřínu, rohů hojnosti, putta, antických váz. Na několika málo foliích se ozývají nizozemské vlivy. Iluminace jsou malovány kvašovými barvami a doplněné zlacením. Dodávají graduálu tak vzhledu reprezentativnosti. Rozbor uvádí ve své práci M. Kratochvílová.

Dvě později iluminovaná folia z roku 1590 list B XVIIv a list H III představují podprůměrnou práci, kterou charakterizuje zjednodušení, bez citu pro barvu a proporce. Autorem prvního z nich byl Jakub Hyrš rodák z Ústí nad Labem, který se stal mistrem cechu malířského v Praze /in:CHYTIL/ a teplickým měšťanem v poslední třetině 16. století. Nepochybně byl autorem i druhého listu H IIIv s vyobrazením předání desek s desaterem Mojžišovi v horní polovině listu a dole Kristovo ukřižování s klečícími postavami členů rodiny donátora Kryštofa Sutora z Jáchymova.

Druhý rukopis-kancionál si pořídili teplečtí literáti roku 1566 opět u Jana Tábořského z Klokotské hory. Na mnohých listech se nalézají jeho monogramy IT a je zde uvedeno na jedenáct písní, které složil nebo upravil. Obsahuje jednohlasé i vícehlasé české písně. Uspořádány jsou podle církevního roku (Advent, Boží tělo, svátky svatých, hymny. Obsahuje 282 pergamenových listů o velikosti 64×38 cm. Listy jsou rozloženy rubrikátorem na 11 řádků notace s texty a vloženy mezi dvojice vertikálních linek Kdo byl iluminátorem kancionálu není zřetelné. Pulěř zemřel v lednu 1563, přijal sice 1562 za učedníka Ondřeje Čerta, ale o jeho vyučení a práci nejsou zprávy. Malíř Jakub Hyrš z Kninice, usazený v Teplících, byl za tovaryše cechu malířského v Praze vyhlášen až roku 1569. Jeho rukopis je zřetelný na iluminaci listu 51, MS2 datovaném 18. 8. 1610. Zobrazení zejm-

na v pojetí postav andílků nesoucí nápisovou tabulku koresponduje s iluminací od Jakuba Hyrše alegorické postavy malířství v graduálu. Miniaturu umístil do rukopisu MS 1 podle nápisu roku 1590. Zda na kancionálu nepracoval Matouš Ornsy není sice známo, ale detaily mnoha miniatur odkazují na jeho dílnu, kde zaměstnával mnoho tovaryšů.

Graduál i kancionál jsou svázané do původní kožené vazby (po restaurování ponechán původní vzhled vazby, kování je opatřeno červenými koženými podložkami, nové šití, podložení koženého potahu, polepení přideští) z vepřovice o rozměrech (graduál 60×40 cm), potažené na prkénkovou desku a uchycené mosazným kováním a postranními lištami. Obě strany vazby nesou shodnou výzdobu a kování, výzdoba desek není čitelná. Rozeznatelný je pouze základní motiv několika do sebe soustředěně vložených obdélných rámců. Nárožnice s pukly jsou prolamované a zdobené drobným lístkem v rozích a ve vrcholu. Centrální terčovitý medailon je jednoduchý s prolamovanými kruhovými otvory. Hrany vazby jsou zpevněny kovovými lištami, které jsou zdobeny plastickým perlovcem a prolamováním. Uzavírání svazků bylo při restaurování rekonstruováno v podobě dvojice kožených řemenů, které se zapínají na přední desce na jehly. V letech 1977–1978 prošly oba rukopisy náročným restaurováním vazby v dílně Státního oblatního archivu v Litoměřicích. Práci provedl zkušený knihař a restaurátor Albín Kuthan (* 1927), kování restauroval a doplnil p. Dřevo z Prahy, ten také nahradil zámky na obou svazcích, kterými byly oba svazky v druhé polovině 19. století opatřeny. Přideští jsou nově doplněna a polepena pergamenovými listy dodanými z výzkumného ústavu chožedělného v Otrokovicích. Po rozebrání obou rukopisů jsme spolu s fotografem muzea, Janem Kašparem v roce 1977 provedli podrobnou fotodokumentaci a evidenci. Na předním přidešti štítek „ex libris – Krajské muzeum v Teplicích“ označuje současného vlastníka.

Jméno knihaře nebo knihařů, kteří svázali oba rukopisy, nejsou zcela identifikována. Pro dílnu Tábořského pracovali knihaři, ale pouze u dvou prací známe jména, lounský vázal pravděpodobně mistr Adam, působil v 2. polovině 16. století na Starém městě pražském. A na vazbě staroměstského (NK XVII A 40, po 1559) je uveden jako autor vazby Jan Komor, významný knihař 2. poloviny 16. století (psán též Hans Kommor, na jeho razítku monogram HK).⁹

⁹ Potvrzení, že zhotovil vazby graduálu a kancionálu pro Teplice, podporuje porovnání kování graduálu s jinými jeho pracemi. Kování shodných tvarů mají vazby Jana Komora, Menší mladoboleslavský graduál z dílny Jana Kantora (Okresní muzeum v Mladé Boleslavi, 3/70a, 1572) a Graduál novoměstských řemeslníků (NK XVII A 31, 1567). Kromě mnoha vazeb dalších graduálu nese pečeť jeho dílny řada městských knih. Jeho význam dokládá to, že v letech 1581–1584 zastával místo cechmistra knihařů. Jan Komor představoval typ tradičního obchodníka knihaře. Představuje dobře provedenou práci, ctící cechovní zásady pražských řemeslníků. Podněty z okruhu dvorních knihařů Rudolfa II. ho nezasáhly. in. KRATOCHVÍLOVÁ, PUDILOVÁ

Oba rukopisy se pozoruhodně dochovaly ve městě, pro jehož české obyvatele, vyznání podobají byly v 16. století zhotoveny a to přesto, že město již v následujícím sedmnáctém století bylo zalidněno na tři staletí obyvatelstvem převážně německým. Četná vybrazení a nápisy téměř nepřetržitě doplňovaná do obou svazků po šedesát let končí rokem 1618. Zpěvníky se přestaly používat, začala vleklá válka, která velmi zasáhla do života města.

Roku 1634, kdy byl spolu s Albrechtem Valdštejnem v Chebu zavražděn Vilém Vchynský, tehdejší majitel teplického panství, daroval císař Ferdinand II. za odměnu Teplice generálu Johannu z Aldringenu. Další osud obou rukopisů můžeme rekonstruovat na základě kusých zpráv. V prosinci 1634 přijela na zámek císařská komise, která měla sepsat veškerý zabavený majetek.

Podrobný soupis¹⁰ zaznamenává vybavení a věci v jednotlivých místnostech tzv. starého a nového zámku od přízemních sklepů po místnosti v podkroví. V popisu prostoru č. 6 „Kancelář při zemi hejtmanská a písařská klenutá“ je záznam o sklepu „sirotčím“ navazujícím na kancelář, kde v „truhle veliké“ našli úředníci „graduál husitský od Wolfa Vřesovce a kancionály český pergamenový,“ celkem tři kusy. Jiné knihy kromě těchto rukopisů a tří tištěných svazků v starém zámku komise nenalezla, majitel žil v posledních letech svého života v saské Pirně, kam si převezl pravděpodobně i vlastní knižní sbírku. Takže sklepní uložení zpěvníků, které nepatřily do knihovny Vchynského, zajistilo knihám bezpečný úkryt. Za tři měsíce po sepsání konfiskačního soupisu totiž bylo město i zámek vyplněno saským a švédským vojskem, odvezeno bylo např. celé zařízení lékárny, kterou nechal zařídit Vilém Vchynský roku 1620 v přízemí tzv. nového zámku. Oba objemné svazky zůstaly pravděpodobně uloženy na zámku i za Clary-Aldringenů v následujících neklidných desetiletích a snad do konce osmnáctého století. Pod záštitou cizí pobělohorské šlechty proto neutrpěly ani v době protireformace, kdy zásahy komisí jezuitů vedených např. Antonínem Koniášem zanechaly stopy snad ve všech graduálech a kancionálech z dílny Jana Táborského. Zatímco zde se dochovala se tak nedotčena památka, připomínající Jana Husa a další písně, které složil Jan Táborský. V první polovině 19. století byly oba rukopisy uloženy v městském archivu na radnici, která byla vystavěna po velkém požáru města roku 1793, a po založení muzea koncem 19. století předány do sbírek muzejní knihovny.

---

¹⁰ Konfiskační inventář SÚA Praha, SM C 215/K 18/II., 85 s.

Literatura a prameny

- HALLWICH H.: Töplitz. Leipzig 1886. 471 s.
- HEJNIC O.: Příspěvky k životopisu humanisty a iluminátora Jana Táborského z Kokotské Hory. In: Památky archeologické a místopisné. 23, seš. 3. Praha 1908
- CHYTIL Karel: Malířství pražské 15. a 16. věku a jeho cechovní kniha staroměstská z let 1490–1582. Praha 1906.
- Kniha ku kšaftův psaní 1567–1630, sign. 180 T 2, SOA v Litoměřicích – SOkA Teplice. Konfiskační inventář SÚA Praha, SM C 215/K 18/II. , 85 s.
- KRATOCHVÍLOVÁ Martina: Graduál teplického literátského bratrstva, in: Severočeské iluminované graduály. Diplomová práce. Praha UK 2002.
- PUDILOVÁ Jana: Dílna Jana Táborského z Klokotské Hory. Diplomová práce. Praha, UK 1973. 70s., příl.
- TEIGE J.: Jana Táborského z Klokotské Hory Zpráva o orloji staroměstském.
- VOCEL E: Miniatury české XVI. století in: Památky archeologické III. Praha 1858–1859.
- ŽÍŽKOVÁ Jitka: Kancionál literátského bratrstva v Teplicích z roku 1566. Praha UK 1994. 113 s. , příl.

Obrazová příloha

Obr. 1: MS I, graduál folio H IXv (Donátorem výzdoby listu podle cechovního znaku s nápisem byl pekař Jan Pekárek. V iniciále písmene R(adugme se vssickni) je umístěno Husovo umučení Výjev upálení Jana Husa doprovázel texty utrakvistických kancionálů po celé šestnácté století, přesto jich nalézáme v dochovaných rukopisech velmi málo.

V době protireformace tyto listy byly ničeny komisemi jezuitů)

Obr. 2: MS I, graduál folio K VIII Iv (Ojedinelá iluminace nám představuje členy teplického literátského bratrstva. Dvacet jedna mužů se shromáždilo v chrámu před pultem s otevřenou knihou na listech prozy O božím těle, kantor udávající takt je označen monogramem WB. V bohaté borduře listu dole je vyobrazení sv. Cecílie hrající na klávesový nástroj jako patronka hudby, dále iluminace teplického městského znaku, hlavy sv. Jana Křtitele, patrona pramenů a medailon profilu hlavy Krista se svatozáří)

Obr. 3: MS I, graduál folio H VIv /F. Pulěř zde vymaloval cechovní znak malířů s nápisovou páskou FABIÁN POLLIRAR Z AUSTI NAD LABEM MALERZ W STARÉ MIESTIE PRAŽSKEM, signováno FP 1560)